Opinia prawna
o dniach wolnych w czasie przerw świątecznych

Podstawa prawna opinii:

1. Rozporządzenie (Dz.U. Nr 46, poz. 432, z późn. zm.),
2. Kalendarz roku szkolnego 2015/2016 http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/08/kalendarz-roku-szk.-2015-2016.pdf

Zasadniczym problemem wymagającym rozważenia w formie opinii prawnej, jest kwestia czy w okresie świątecznym (w czasie Świąt Bożego Narodzenia – od 23 do 31.12 i w czasie Świąt Wielkanocnych – 24-29.04.2016 r.) nauczyciele korzystają z czasu wolnego, czy pozostają w dyspozycji dyrektora i mają obowiązek uczestniczyć w zorganizowanych zajęciach opiekuńczo-wychowawczych. Również wymaga rozważenia, czy dyrektorzy szkół mają obowiązek organizowania zajęć opiekuńczo-wychowawczych w tym czasie, jak również kwestia, czy uczniowie i rodzice mają wówczas obowiązek wymagać od szkoły i nauczycieli sprawowania nad nimi opieki.

Taką konieczność należy ocenić negatywnie i nie znajdującą oparcia w obowiązujących przepisach prawnych.

Zgodnie z treścią §3.1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 kwietnia 2002 r. w sprawie organizacji roku szkolnego (corocznie nowelizowanego) zimowa przerwa świąteczna trwa od 23 grudnia do dnia 31 grudnia lub od dnia 22 grudnia do dnia 31 grudnia, jeżeli dzień 22 grudnia wypada w poniedziałek. W tym roku przerwa trwa od dnia 23 grudnia, zgodnie z ministerialnym kalendarzem roku szkolnego. Wiosenna przerwa świąteczna rozpoczyna się w czwartek poprzedzający święta i kończy w najbliższy wtorek po świętach.

Jednocześnie w §5.1 tegoż samego rozporządzenia dyrektor szkoły lub placówki, po zasięgnięciu opinii rady szkoły lub placówki, a w przypadku szkół lub placówek, w których rada nie została powołana, rady pedagogicznej, rady rodziców i samorządu uczniowskiego, biorąc pod uwagę warunki lokalowe i możliwości organizacyjne szkoły lub placówki, może, w danym roku szkolnym, ustalić dodatkowe dni wolne od zajęć dydaktyczno-wychowawczych, w wymiarze dla szkół podstawowych, zasadniczych szkół zawodowych, szkół policealnych oraz placówek kształcenia praktycznego i placówek kształcenia ustawicznego - do 6 dni, gimnazjów - do 8 dni, liceów ogólnokształcących i techników - do 10 dni. Te dni nazywane powszechnie dniami będącymi w dyspozycji dyrektora zostały nadane

dyrektorom zmianą do powyższego rozporządzenia z dnia 5 października 2010 roku zmieniającego rozporządzenie w sprawie organizacji roku szkolnego (Dz.U. nr 186, poz.1245). Zgodnie z nim, dyrektor szkoły ma obowiązek zorganizować zajęcia wychowawczo-opiekuńczo wyłącznie w dniach wolnych, które sam zarządzi (po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, rady rodziców i samorządu uczniowskiego, biorąc pod uwagę warunki lokalowe i możliwości organizacyjne szkoły lub placówki. Wynika to wprost z §6a.1 rozporządzenia, nakładającego owy obowiązek. Jednak obowiązek ten dotyczy jedynie zajęć, o których mowa w §5.1 rozporządzenia. Nakłada on na szkołę także obowiązek informowania rodziców (prawnych opiekunów) o możliwości udziału uczniów w zajęciach wychowawczo-opiekuńczych organizowanych w dniach, o których mowa w §5.1 (czyli jedynie tych zarządzonych przez dyrektora szkoły).

Nie ma podstaw prawnych, by stosować owy przepis rozszerzająco. Dodatkowo dyrektor szkoły lub placówki, w terminie do dnia 30 września, ma obowiązek poinformować nauczycieli, uczniów oraz ich rodziców o ustalonych w danym roku szkolnym dodatkowych dniach wolnych od zajęć dydaktyczno-wychowawczych, o których mowa wcześniej (także tych zarządzonych przez dyrektora szkoły). Stąd też, na stronach Ministerstwa Edukacji Narodowej corocznie publikowany jest kalendarz roku szkolnego na dany rok. Zgodnie z nim i wypełnianym obowiązkiem przez dyrektorów przerwa świąteczna obowiązuje od 23 do 31 grudnia 2015 roku.

Oczywiście dni te nie są urlopem dla nauczycieli, albowiem te mają jedynie w trakcie wakacji i ferii zimowych. Jest to jednak czas ustawowej nieobecności w pracy. Założeniem ustawowym było jednak wprowadzenie oszczędności w placówkach oświatowych, głownie ekonomicznych.

Ewidentnie jednak nie ma podstaw do zastosowania ustawy z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz.U. 2015.90.j.t.), albowiem określa ona dni wolne od pracy dla całego sektora gospodarki publicznej, a nie tylko dla oświaty. Przepisy rozporządzenia o organizacji roku szkolnego mają jednak charakter specjalny, a tym samym mający pierwszeństwo w stosowaniu.

Konkludując, w czasie przerwy świątecznej szkoły nie mają obowiązku organizowania zajęć opiekuńczo-wychowawczych dla uczniów.

Jest jednak taka możliwość, acz na warunkach określonych w art. 42 c Karty Nauczyciela. Za zajęcia dydaktyczne, wychowawcze lub opiekuńcze, wykonywane w dniu wolnym od pracy, nauczyciel

otrzymuje inny dzień wolny od pracy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach zamiast dnia wolnego nauczyciel otrzymuje odrębne wynagrodzenie, liczone jak za pracę w godzinach ponadwymiarowych.

Niektóre szkoły mogą zamiast zajęć opiekuńczo-wychowaczych organizować jedynie dyżury nauczycieli, wyrażające się w pozostawaniu w gotowości do zapewnienia opieki przybyłym do szkoły uczniom. Również wtedy, zgodnie z art. 151^{6}§1 k.p. w zw. z art. 91 c Karty Nauczyciela nauczyciel winien otrzymać dodatkowe wynagrodzenie za swoją pracę. Zgodnie z nim pracodawca może zobowiązać pracownika do pozostawania poza normalnymi godzinami pracy w gotowości do wykonywania pracy wynikającej z umowy o pracę w zakładzie pracy lub w innym miejscu wyznaczonym przez pracodawcę (dyżur). Czasu dyżuru nie wlicza się do czasu pracy, jeżeli podczas dyżuru pracownik nie wykonywał pracy. Czas pełnienia dyżuru nie może naruszać prawa pracownika do odpoczynku, o którym mowa w art. 132 i 133. Za czas dyżuru, z wyjątkiem dyżuru pełnionego w domu, pracownikowi przysługuje czas wolny od pracy w wymiarze odpowiadającym długości dyżuru, a w razie braku możliwości udzielenia czasu wolnego - wynagrodzenie wynikające z jego osobistego zaszeregowania, określonego stawką godzinową lub miesięczną, a jeżeli taki składnik wynagrodzenia nie został wyodrębniony przy określaniu warunków wynagradzania - 60% wynagrodzenia.

Odpowiadając na pytania postawione w osnowie opinii wskazuję, co następuje: nauczyciele korzystają z ustawowego czasu wolnego, a w dyspozycji dyrektora pozostają jedynie w dniach przez niego zarządzonych. Organizowanie zajęć opiekuńczo-wychowawczych nie jest obligatoryjne dla szkół, a jedynie fakultatywne i generalnie rodzice uczniów nie mogą wymagać, by takie zajęcia się odbywały. Jeśli dyrektor szkoły za zgodą rady pedagogicznej i samorządu uczniowskiego takie zajęcia zorganizuje, nauczycielom przysługuje prawo domagania się za nie dodatkowego wynagrodzenia.

Karolina Sikorska-Bednarczyk